

1911 2647-1
V 9
T. ALGMA

AJALOO TÖÖVIHK

ÜHES TÖÖJUHAATUSTEGA

ALGKOOLI IV ÕPPEAASTALE

I VIHK

2. TRÜKK

1935. aasta
Tartu Ülikooli
Teadusliku Instituudi
K. Ü. „LOODUS“, TARTU, 1936

12-93-5

Kuidas kasustada töövihku.

1. Enne ülesannete täitmist loen läbi tööjuhatus ja siis vastava peatüki raamatust. Kui kõik selge ja arusaadav, asun ülesannete täitmisele üksikult.
2. Ülesanded täidan samas vihus, teisi vihke pole vaja. Kirjutan ainult vastuse või jätkan trükitud lause mõtet.
3. Kirjutamiseks ja joonistamiseks on vihus jäetud vajalik ruum. Kirjutan vastused hästi kokkuvõtlikult ja lühidalt, kuid siiski täpsalt ning tabavalt. Mõtlen enne vastuse, siis kirjutan.
4. Igale joonisele, kaardile, tabelile jne. kirjutan vastava all- või pealkirja.
5. Joonistamisel taban lihtsate joontega kõige olulisema.
6. Mõne numbri juures puudub ülesanne. Selle ütleb õpetaja või, kõige parem, koostan ise.
7. S-ga märgitud ülesannetele mõtlen vastuse valmis ja vastan suuliselt, aga soovi korral ja kui aega, siis kirjutan.
8. +-ga märgitud ülesanded täidan vabal valikul.

Kiviaeg.

Koopaelaniku kodune elu ja tegevus. (1,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j.¹, lk. 23—26; J. k. a.², lk. 3—12.

1. Riideiks tarvitas koopaelanik loomanaid, mis olid ümber ihm mähitud

2. Koopas leidsid järgmised esemed: kiviinud, kiviinud, odad, nooled ja sõrased ja toidutagavad.

3. Peale jahisaagi tarvitati veel toiduks: tammepuu, kivi, usse, liiguid, rotte ja puuvilja.

4. Kodus tegid a) mehed: parandasid ja tegid jahu =

b) naised: puhastasid loomanaid ja küpsetasid liha.

c) lapsed: mängisid ja suuremad käisid majas.

5. Koopaelanikul olid järgmised tööriistad: kiviinud, odad, nooled, kiviinud ja noad.

S.³ 6. a) Kirjeldan lihakupsetamist ning söömist. b) Miks elati koopas?

c) Miks valvati tuld? Yest et tuli ära ei kustu

+7. Et oma eluaset kaunistada, selleks koopaelanikud

8.

¹ Mõõdunud ajad jutustavad. Ajalooraamat algk. IV klassile. — J. Parijõgi.

² Jutustusi kodumaa ajaloost. Algk. IV õppeaasta. — J. Adamson.

³ Suuliseks vastamiseks. Soovi korral võib õpilane täita ka kirjalikult.

+9. Joonistan koopaelaniku tähtsamaid a) tööriistu ja b) ehteasju.

Koopaelanik jahil. (0,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 27—28; J. k. a., lk. 3—12.

1. Koopaelanikul olid järgmised jahiriistad: *nooled, odad vibud ja kinnud*
2. Jahiloomi jälitati järgmiste tunnuste abil: *jälgedele, karvade ja lõhna abil.*
3. Millistele metsloomadele peetakse jahti nüüdisajal? *jõneste, kitesede, ja rebaste poole.*
4. Joonistan püstitäbilõigus metsloomade püümis-augu.

+5. Joonistan jahiriistu.

Kuidas õppis inimene tuld kasutama. (0,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 28—31; J. k. a., lk. 12—15.

- S. 1. Kuidas saadi esimene tuli? *Esimene tuli saadi pikselt, mis sündas metsa.*
2. Kunstlikult saadi tuld nõnda: *löödi ike kivi vastu kivist, millest tulid sademed, ja neid ründi kinni taelega.*
3. Tulest oli koopaelanikul palju kasu, näiteks: *ta sai sooja, tohu abil, taitu kupselada.*
- S. 4. Kuidas saadakse meie ajal tuld? *tikkur ja tulemasinaga abil.*

+5. Joonistan: Esimene „tulemasin“.

Kuidas õpiti karja kasvatama. (0,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 36, 38—39; J. k. a., lk. 15—16.

1. Esimeseks koduloomaks oli koer; ta oli kasulik seega, et ta
kas ja kellega? käis ühes ja ja kaitses kodu.

S. 2. Miks hakkas inimene loomi kodustama? Ta tundis loo=
matel palju kasu, ~~et~~ et tal ei
olnud ena vjahil ~~käimisest~~.

3. Karjakasvataja peamiseks elamuks oli |Karjas käia koopas.

4. Karjakasvatajad liikusid ühest kohast teise, sest ~~et~~ kui looma=
tele sai söögimaa otsa, siis ~~et~~ ta pidi
Ta rändama. ✓

+5. Joonistan: Karjakasvataja elamu.

Kuidas õpiti põldu harima. (0,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 37—38; J. k. a., lk. 16—18.

S. 1. Millised tähelepanekud viisid inimese mõttele kasvatada põllutaimi?

2. Esimesed põllutööriistad olid järgmised:

3. Viljateri tarvitati toiduks nõnda: a) esialgu

b) hiljemini

4.

+5. Joonistan: Esimene „veski“.

Vaiküla ja ta elanikud. (2 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 33—36; J. k. a., lk. 18—24.

S. 1. Miks valiti kindel elukoht vee ja metsa lähedusse? *Seepärast et jõest said vett ja kalu*

+2. Vaiküla ehitamise juures oli tarvis järgmisi esemeid ja tööriistu: *Na)*
Ruge, kuivad ja hambud

3. Vee peale ehitatud küla pakkus elanikkudele palju paremusi, näiteks: *Nad olid kaitstud kõigide metsloomade ja vaenlaste eest.*

4. Kehakatteks vaiküla elanikkudel olid loomanahad, karvidel olid valmistatud ka juba linast ja villast.
5. Toiduks tarvitati liha, taimne juuri, püma ja viljateri.
6. Kodus tehti järgmisi töid: a) mehed parandasid jahid ja tarberiistu ja tegid ka neid.
b) naised keetisid, kudusid, valmistasid riideid ja savipotte.
7. Riistade teritamisel ja aukude puurimisel tarvitati liiva ja vett, kivi noade ja puuride abil.
8. Loendan vaiküla elanikkude välised tööalad: karjas käimine ja põlluharimine ja jahil käimine.
- +9. Vaiküla elanikud olid rohkem edenenud (arenenud) kui koopaelanikud.
Toon näiteid selle tõestuseks:

10.

+11. Joonistan vaiküla elaniku mõne tähtsama tarberiista.

Pronksiaeg. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 39—41; J. k. a., lk. 24—26.

1. Metallidest hakkas inimene esimesena tarvitama

S. 2. Milleks osutus see metall kõlblikuks, milleks mitte?

3. Pronksi saadi, sel teel et vask ja liiva kokkum sulada da da ja nende segust.

4. Pronks oli vasest parem, sest tarbe ja tööriistu valmistada.

5. Pronksist valmistati ka ilu ja shteesju ja ka sejariistu

6. Pronksasjad olid kivasjadest märksa paremad, näiteks: poksist sa valmistada palju kerget ja vaevaga tööriistu.

+7. Tol ajal tarvitati rahana

8.

+9. Joonistan mõne pronksiaegse tarberiista.

Kokkuvõtteks ja kordamiseks. (1 tund.)

1. Kiviajaks nimetame aega, mil inimese tarberiistad olid valmistatud kivist, luust ja ka puust.
2. Pronksiajaks nimetame ^{aega} mil inimene valmistas oma tarberiistad p tinast, vasest ja pr haksist.
3. Nimetan ürginimese elamud arenemise järjekorras: 1) Punatsas.
2) Kaopas 3) ja vaikülas.
4. Elatusviisid arenesid järgmiselt: 1) õi looma liha toonelt ja nõuaks loomahäkk 2) kehakatteks loomahäkk ja atõiduks loomahäkk 3) Taituks toovitas juba pilja ja riiteks loomahäkk.
5. Koopaelanikkude kehakatteks olid loomahäkk, aga vaiküla elanikud kandsid juba viided, mis olid valmistatud vilna.
- +6. Loendan ürginimese tähtsamaid relvi:
- +7. Loendan ürginimese tähtsamaid tarberiistu:
8. a) Mis oli vanema ülesandeks? b) Kuidas praegused inimesed teavad, et ürginimesed elasid nõnda, nagu siin kirjeldatud?
- 9.
- +10. Joonistan kirveid arenemise järjekorras.

Muistne iseseisvusaeg.

Muistsete eestlaste kodune elu-olu. (2 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 44—48; J. k. a., lk. 28—35.

S. 1. a) Muistsete eestlaste elamud olid vete lähedal. Miks? b) Millega seletada, et m. eestl. armastasid elada koos külade viisi?

2. Elamus leidusid järgmised esemed: laavad, kus magasid, söögilaud ja pakud laua ümber.

3. Loendan m. eestlaste elatusviisid:

4. Peale elamu, mis koosnes toast ja kajast
oli talul veel teisi hooneid, ja nimelt laud, ja rehe, saun.

5. Loendan m. eestlaste a) toite: putru, leiba, liha ja suppi
b) jookke: vett, püüa ja kalya.

+6. Alet tehti nõnda:

+7. Viljasortidest m. eestlased ei tundnud veel

8. Vili hoiti a) rahuajal (kus?) kodus aidas.

b) sõjaajal oli tehtud külast kauge
gemale koopas, sinna pandi vili.

9. Kirjutan, mida tegi ja toimetas päeva jooksul a) peremees külvas, kändis ja valvas mesilaste järel.

b) pereemand Tegi süüa ja kraamis laudaringi talitas muud.

10. Peale peremehe ja pereemanda elasid talus veel lapsed ja lapselapsed.

S. 11. Selgitan, mispoolest erines muistsete eestlaste rõivastis meieaegsest:

12.

13. Joonistan põllutööriistu

Muistsete eestlaste matused ja muud kombed. (0,75 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 57—58, 49—51; J. k. a., lk. 38—39.

1. Matusepaigaks oli harilikult Hiemae taga kalmistu.
2. Nüüdisajal maetakse surnu puusärgis, m. eestlased aga muustsed
Eestlased ol põletasid surnud ära ja matsid
3. Surnule pandi kaasa tarberiistu seepärast et tal oleks häa tuha
uus riigis enast kaista.
- +4. Peiedel jäeti osa toitu söömata, sest
5. Ohvrikohtadeks olid mägi, kus ahetas nad elav.
6. Ohvriks toodi järgmisi ande vilja, villu, lihavis tää
nad ette tahetsid sellest ka tükk õnnitust.
- S. 7. Kuidas ennustati uute kavatsuste puhul?

8.

Muistsete eestlaste vaenulisi kokkupuuteid naabritega. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 54—57; J. k. a., lk. 40—42.

1. Eestlastel tuli kokku puutuda naabritega järgmistel juhtudel: *merereisidel, kaupavahetamisel ja ka sõjas ajal.*
2. Leian Euroopa kaardil rahvad, kellega eestlastel oli kokkupuuteid. Ühtlasi mõõdan kaardil, kui kaugel on meist Rootsi kõige lühemat mereteed:

S. 3. Mis tegid eestlaste vanemad vaenlase ilmumisel?

4. Eestlased kaitsesid oma vara vaenlaste eest nõnda: *üksid kõik varandused maalinna sisse.*
5. Majaks nimetati
6. Jurjevi linna asutas
- +7. Miks tol ajal sõiditi harilikult talvel? *süü sai hobusega ja jätki läbi soode ja jõe.*
- 8.
- +9. Joonistan m. eestlaste relvi.

Piiskop Meinhard. (0,75 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 61—62; J. k. a., lk. 43—45.

1. Meinhard saadeti Liivimaale selleks, et ta puhastaks selle maa uskus, sest et Liivlased olid kapaganad.
2. Meinhardi tegevus liivlaste juures oli järgmine:

3. Liivlased lasksid end ristida peamiselt seepärast et Meinhard ehitas neile kirku
4. Liivlaste vanematest võttis ristiusu vastu vanema kadyo
5. Mispoolest oli sakslaste ehituskunst liivlaste omast parem?

+6. Miks liivlased olid usu vastu vaenlikud?

Piiskop Albert alistab liivlased ja lätlased. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 62—63; J. k. a., lk. 45—47.

1. Piiskop Albert ilmus Liivimaale a. 1200
2. Loendan need teod ja võtted, milledega Albert püüdis kindlustada oma võimu:

3. Mõõgayendade ordu liikmed olid seotud järgmiste töotustega: 1) *et nad ei abellu* 2) *sõnakuulilikuks jäävad*
 3) *paganete vastu võitlevad.*
 +4. Mis oleks öelda ristisõdijate ja orduvendade a) kui inimeste kohta: ⊗

b) kui võitlejate kohta:

S. 5. Selgitan, miks Kaupost sai sakslaste poolehoidja: *Teda summi-
 ti vastu võtma risti wku ja ta ei baa-
 nud enam põgeneda*

6. Leian kaardil paavsti asukoha. a) Mõõdan teekonna pikkuse Riist sinna,
 see on +b) Arvutan, kuipalju aega kulus Kaupol selleks rei-
 suks:

+7. Liivlased ja lätlased alistati 12 sajandi 1 veerandil.

8.

9. Joonistan orduvenna õlamärgi.

Eestlaste esimesi kokkupuuteid sakslastega. (20 min.)

Õpperaamatust: J. k. a., lk. 47—48.

1. Eestlased tegid sõjaretke Taanimaale selleks, *et võita (neid)
 tagasi oma kodumaa.*

+2. Miks tuldi Taanimaalt ruttu tagasi?

3. Merevõitluses tarvitati järgmisi võtteid: a) saarlased:

b) sakslased:

4. Sakslased hakkasid tungima eestlaste maa-alale sihiga, et võita (kestemaad) eestlaste maad enda alla ja kuulutada ristiusku.

Viljandi ja Leole langemine. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 63—67; J. k. a., lk. 49—51, 129.

1. Viljandi piiramisele asudes tahtsid sakslased eestlasi sundida alistuma (kuidas?)

2. Relvadest tarvitasid a) eestlased: ~~kivi, püke, odasid, tõu-~~
~~vast (ravast) põlema pandud ja punatud~~ ja
b) sakslased: ~~kiivetonis masinad, püssid ja~~
~~möögad~~

3. Peale relyade oli veel teisi võitlusabinõusid a) eestlastel: ~~kinid ja~~
~~kinnist po. tehtud rataid ning tõuvaga määritud.~~
b) sakslastel: kivi käsitöötajad.

+4. 1211. a. tasuretkest võtsid osa maakonnad: Viljandi (oli) ma-
konda võtsid tasuretke ette sakslased

+5. Tasuretke üldjuhiks oli

+6. Kuidas toimised eestlased lätlaste ja liivlaste maal?

7. Leian kaardil Lembitu kantsi. S.) Kirjeldan teekonda, kui reisiksin praegu endise Leole asukohta:

8. Lembitu ei suutnud oma kantsi kaitseda seepärast. *Et tal ei olnud mehi.*

S.9. Loetu põhjal kirjeldan, kuidas oli ehitatud Viljandi linnus ja mis seal leidus:

10.

+11. Joonistan üsna lihtsate joontega kiviheitemasina ja tormikatus.

Madisepäeva-(Paala) lahing. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 67—74; J. k. a., lk. 51—52.

1. Lembitu valmistus otsustava võitluse vastu järgmiselt:

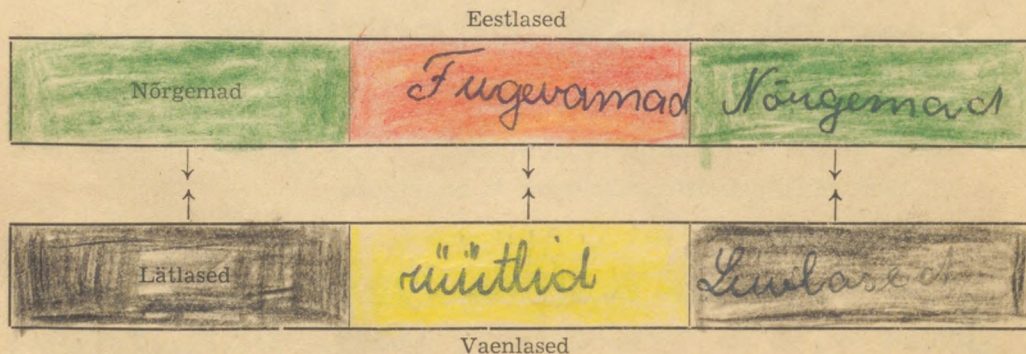
+2. Mis oli Lembitu kui vanema tegevus selles võitluses?

3. Eestlased palusid abi (kellelt?) *venelasilt* kuid *vene =*
lased ei tulnud ✓

4. Kuidas lõppes Madisepäeva-lahing? *Eestlaste kaotusega.*

S. 5. Mille poolest erines eesti sõdur rüütlist (rõivastise ja varustise mõttes)?

6. Täiendan ja ilustan alljärgneva Madisepäeva-lahingu plaani ja kirjutan juurde (silmapaistvalt) lahingu kuupäeva ning aasta.

7.

Meie maa läheb võõra võimu alla. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 75—78; J. k. a., lk. 53—55.

1. Missuguse vaenlasega oli tegemist Põhja-Eestis? *Põhja - Eestis*
Olid vaenlased Jaanlased.
2. Eestlasi õhutasid uuele vabadusvõitlusele järgmised maakonnad: *Laane* ✓
ja Harju.
3. Kui vaenlane oli maalt välja tõrjutud, siis eestlased:

4. Uus võitlus seisis ees ja eestlased (mida tegid?):

+5. Sakslastel olid järgmised abiväed: *liivlased ja lätlased*

6. Sakslased vallutasid kõigepealt *Otepää* kantsi; seejärel asusid
nad Tartu piiramisele a. *1224*

S. 7. Tartu piiramisel tarvitati mitmesuguseid kaitse- ja piiramisviise; loenda need, mida eelmistes võitlustes ei nimetatud:

8. Muists. vabadusvõitluste lõpuks loetakse *1227* aastat, mil *oli* *laager*
Laanema *maalinna* *vallutamise*
me.

9.

- +10. Joonistan õpetaja juhatuse järgi lihtsate joontega piiramistorni, siili ja tormiredeli.

Kokkuvõtteks ja kordamiseks. (1,5 tundi.)

1. Kirjutan eestlaste (ja liivlaste) vabadusvõitluse tähtsamad sündmused ajalises järjekorras:

1. Liivlaste vanem Kaupo võitis vastu ristiusu.
2. Paala lahingus langes Lembitu.
3. Tartu lahingus langes Valdeko.

2. Täidan ettetulnud isikute kohta tabeli:

N i m i	Kes ta oli või mida ta tegi
Ingvar Kaapo	Rootsi kuningas. Langes Kividepää lahingus. Võttis vastu ristiusu siis, kui üks Piskopi kaarlastest tegi ta ter = veks.
Lembitu	Langes Paala lahingus ja oli üks vapramm eesti sõjamees ja oli Lehele maaomanikuna va = nem.
Valdeko	Oli vapramm eesti sõjamees ja langes <u>Tartu</u> lahingus.

3. Täidan järgneva kaardi: a) Kirjutan vastavale kohale värviliselt nende muists. Eesti maakondade nimed, mille elanikud vabadusvõitluse kestes paistsid eriti silma. b) Raamatus on nimetatud paljud kohad (linnused, jõed jne.), mis olid tähtsad eestlaste (ka lätl. ja liivl.) vabadusvõitlustes; kirjutan neile kohtadele (kaardil märgitud) nimed juurde, ühtlasi märgin juurde sündmuse aja. c) Katan eestlaste, liivlaste ja lätlaste toleae-gsed maa-alad erinevate hõredate värvidega. +d) Märgin kaardile meie ümbruskonnas leiduva muinaslinna. e) Kaardile kirjutan vastava peal-kirja.

4. Järgnev joonis kujutab eestlaste muinaslinna piltlikku plaani. a) Kirjutan plaani alla numbrite järgi muinaslinna osad. b) Värvin muinaslinna üksikud osad ja ümbruse nõnda, et nad paistaksid selgemini silma.

5.

Orduaeg.

Kuidas isandad jagasid ja kasutasid maad. (15 min.)

Õpperaamatust: (M. a. j., lk. 84); J. k. a., lk. 57.

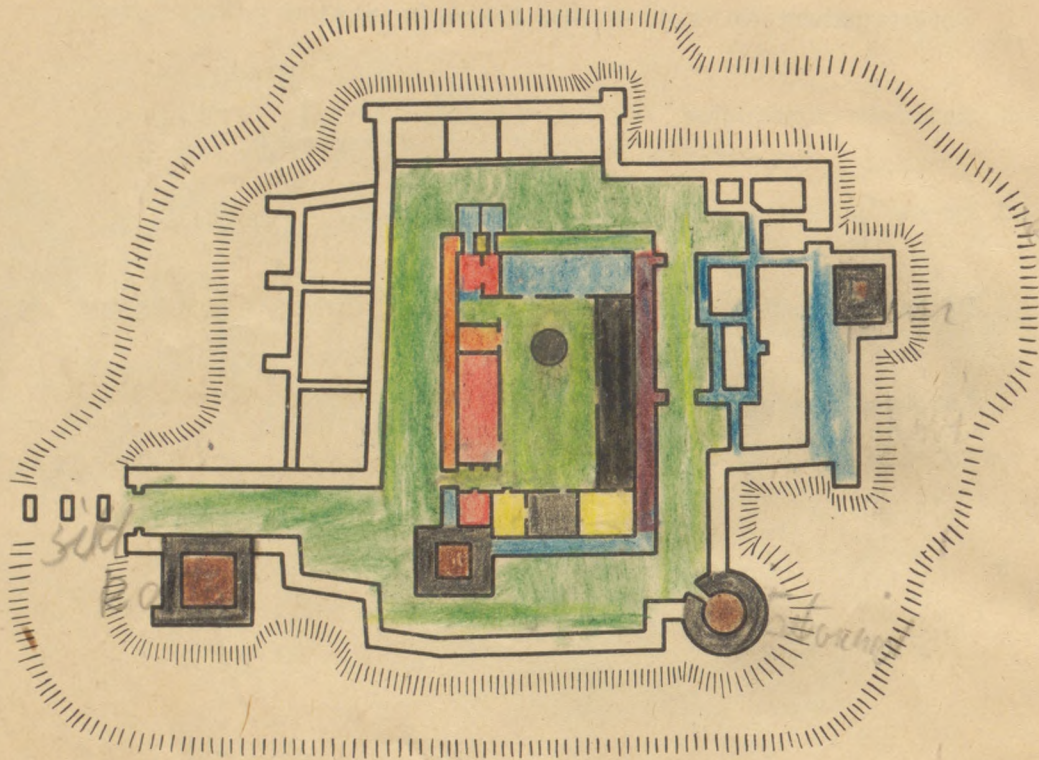
1. Orduajaks nimetatakse *seda aega, mil meie maa langes ordu alla. }*
- +2. Isandad jagasid võidetud maa endi vahel nõnda:
3. Piiskopid asusid järgmistes kohtades: *Riiga, Võndu, ✓*
4. Läänimeesteks nimetati *need, kes valitsesid mõisaid ja nende andnud maad.*
- 5.

Losside ehitamine. (1,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 80—82; J. k. a., lk. 57—60.

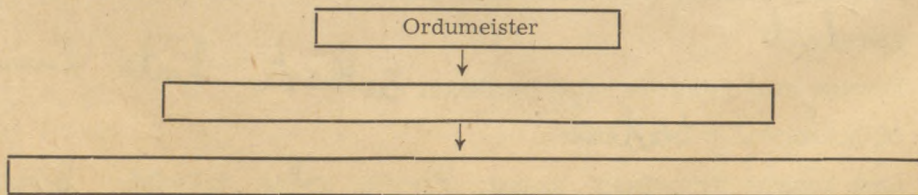
1. Sakslased ehtasid meie maal losse selleks, *et kaitsta endid*
2. Losside asukohtadeks valiti harilikult *kottlaste, hite, linnuste asukohtadele.*
3. Loss koosnes järgmistest osadest: *Lossis oli saal, kirk ja muud elumise lossipääliku ja rüütlite tarvis*

4. Täiendan ja ilustan järgneva lossiplaani ning kirjutan osadele ja ruumidele nimed juurde.

- +5. Ordu oli korraldatud nõnda: Võnnus (või Riias) elas;
temale allusid; neile allusid

- +6. Täidan ja ilustan ordukorralduse skeemi:

7.

Elu lossis. (1 tund.)

Õpperaamatust: J. k. a., lk. 60—61.

1. Lossiülem sai ülalpidamist ja sissetulekut (kuidas?)

2. Peale lossiülema olid lossis veel tegevad: Läänimehed

kütlit ja teenrid

3. Läänimehe (mõisniku) tuluallikad: Talupojalt

4. Peale läänimehe olid mõisas veel tegevad: Teenrid.

+5. Loendan lääniisanda toiminguid päeva jooksul:

6.

Eestlaste elu orduajal. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 83—84, 93—96; J. k. a., lk. 62—63.

1. Esimesed orjused, mida võõrad isandad nõudsid eestlastelt, olid: *lassu-*
de shitamise ajal, iga adrama kohta
üks hobuse ja jalamees, piiskopile *maks*
ta ja kirikute parandamisel alikes
olla

2. Eestlaste kohustused lääniisanda (mõisniku) vastu olid: *Neid*
alandlikult teenida ja nende ees
alandlikud olla.

S. 3. Kuidas toimus maksude tasumine?

4. Talupojad hakkasid otsima väljapääsu raskest seisukorrast (kuidas?): *vagi-*
valla kaudu, *käisid* piiskopi juures kerge-
dust nõudmas.

+5. Tolleaegne linn erines mitmeti meieaegsest, näiteks:

S. 6. Miks öeldi, et „linna õhk teeb vabaks“? *Linnas* oli palju
kergem sell ajal elada, igal ühel oli oma
amet, ala ja *kõigi* ei nõudnud neilt
7. maksu.

Jüriöö-mäss a. 1343. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 84—90; J. k. a., lk. 63—66.

S. 1. Selgitan põhjusi, miks algas mäss just Põhja-Eestis. *Taanlased nõudsid neilt suuri palju tööjõudu.*

2. Mässu algamiseks anti märku nõnda: *hakkis, mis oli pandud mäenõlvakule, süüta di põlema.*

3. Eestlased palusid abi (kellelt?) *Venest ja Loomest* kuid *need ei t tulnud.*

4. Eestlased tasusid kätte oma rõhujatele seega *mad surmasid palju mõisnikke ja hävitasid nende varanduse.*

elav 5. Paides pidasid läbirääkimisi eestlaste poolt *neli kuninkat ja* sakslaste poolt *ordumeister ja rüütlid* kuid sakslased toimisid autult:

6. Mässu lõpp oli järgmine: *Eslaste kaotusega*

+7. Jüriöö-mässu nurjumise põhjusi:

8. Kuipalju aega on möödunud mässust kuni tänase päevani?

9.

Eestlased langevad pärisorjusesse. (15 min.)

Õpperaamatust: J. k. a., lk. 66.

1. Pärast mässu muutus talupoegade elu märksa halvemaks kui enne, näiteks:

Neilt võeti ära liikumisvabadus ja pandi neid päris orjadeks

2. Liikumisvabadus võeti talupoegadelt seepärast: *et nad ei saaks enam massu (üks tähta) väenlaste vastu kuulutada*

S. 3. Talupoeg muutus pärisorjaks, see tähendab:

4.

Vene-Liivi sõda ja orduriigi langus. (1,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 98—108; J. k. a., lk. 66—69.

S. 1. Orduriik oli jäänud nõrgaks järgmistel põhjustel:

2. Orduriigi nõrkust kasustas (kes?): *Vene keiser Juhan Jülin.*
3. Millised uued relvad olid selles sõjas tarvitusel? *Põnni redefid, kiviheitmis masinad kahurid ja püssid*
4. Tartu alistus venelastele järgmistel tingimustel: *et need püüaksid ei sunnik oma usku, säilitaks linna õigused, ega puutuks kodanikkude varandust.*

5. Sõjas kannatasid talupojad palju viletsust ja neil oli raskeid kohustusi, näiteks:

6.

7. a) Järgnevale kaardile kirjutati alla: „Meie kodumaa peale orduriigi langust a. 1562.“ b) Katan kaardil piiritletud osad erinevate värvidega. c) Kaardi kõrval märgiti vastavate värvidega, millise riigi võimkonda läks iga osa.

Kokkuvõtteks ja kordamiseks. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 80—108; J. k. a., lk. 57—69.

1. Orduaja algust arvatakse sellest sündmusest, kui

Orduaja lõpuks loetakse

2. Seega kestis orduaeg 334 aastat.

3. Suurem osa meie kodumaast oli orduajal ~~or or~~ ordu
omand; vähem osa Piiskopi omand.

4. Piiskopid asusid järgmistes kohtades:

5. Ordumeister asus Wonnus Maakondades valitsesid Läänimehed
Püütliid, nende käsu all olid Läänimehed

6. Ordu ja piiskopid ei suutnud oma laialdasi maid isiklikult valitseda ja
majandada, seepärast nad andsid ~~ma~~ maid länne
läänimeestele

7. Maa eest olid läänimehed kohustatud

8. Et paremini talupoegade üle valitseda ja oma võimu kindlustada, hakkasid
maaisandad neilt tegu nõudma.

9. Esialgu olid eestlaste kohustused isandate vastu järgmised:

Hiljemini, kui läänimehed endile majapidamise soetasid ja põldu pidasid,
tuli uusi kohustusi juurde, ja nimelt:

10. Et raskest elust pääseda ja endist vabadust tagasi saada, selleks eestlased

koitsid mässu

11. Peale äpardunud vabadusvõitlust läks eestlaste elu hoopis raskeks, nimelt:

*neilt võeti ära liikumis vabadus ja lan-
gesid pärisojuusse.*

+12. Läänimaadest kujunesid mõisad. Mõisadest on praegu järel veel üksikud,
sest

+13. Endistest lossidest on meie ajani säilinud

14. Orduriik lagunes *Vene lüvi* sõja ajal aastal

15. Venemaad valitses tol ajal *Johann IV* *Julm*

16. Orduriigi langusega läks meie kodumaa mitme isanda alla, nimelt: *Raotsi*
*alla kuulus Harju ja Vru. Taani alla kuu-
lusid Järva Lääne Saaremaa. Venemaale*
Tartu ja Narva. Poolale Võru, Pärnu ja
Valga.

